

CIF ISRAEL

העמותה הישראלית לאחוה מקצועית בינלאומית

סיכום ביקור חברי העמותה בירוחם והסביבה ב-24-23 בינואר 2020

חברי העמותה יצאו לסדרת ביקורים והיכרות עם האירוח והלמידה שחווים המשתלמים שלנו בדרום בארגונו והדרכתו של שלמה אילן.

שלמה אירגן בקורים במסגרות ומפגשים עם אנשים מופלאים בשילוב סיור היכרות עם ירוחם וסביבותיה. הזמן היה קצר כדי לממש את כל האפשרויות ששלמה הציע לנו אלא, שבמסגרת הזמן שעמד לרשותנו מיצינו את המירב וחוונו חוויה מיוחדת של היכרות עם פיסת ארץ ישראל לא מוכרת לרבים מאיתנו. כך יכולנו מעכשיו להבין את ההשתתפות ואסירות התודה של המשתלמים מחו"ל שמתארחים אצל שלמה ורננה.

תיאור הסיור:

נפגשנו בשעה 11.00 ב"מרכז קליטה איבים" שם קיבלו את פנינו אשר וקנין מנהל המרכז ואלדד שובט העובד הסוציאלי. אשר נתן הסבר מרחיב ומאלף על המרכז וקליטת האתיופים. שאלנו שאלות רבות וקיבלנו תשובות מעניינות, מלאות וכנות. אלדד הרחיב את הצד הטיפולי עם הדגש על עבודה קהילתית והתייחסות לבעיות המיוחדות של קליטה ושילוב האתיופים בחברה הישראלית. אלדד שיתף אותנו לא רק בעבודתו אלא גם בדעותיו והרגשותיו האישיים והסיפוק והשמחה שהוא מוצא בעבודתו. לאחר השיחה הפתוחה והמרחיבה את הדעת, יצאנו לסיור קצר במרכז וביקרנו בכיתת אולפן למבוגרים. כך גם למדנו שהבניין בו שוכנת הכיתה, הוסבה מדירת מגורים גדולה למשפחה כמוה יש במרכז. למדנו שהדירות במרכז זה הן גדולות במיוחד לקליטת משפחות גדולות.

משם חצינו את הכפר, שבו גרות גם 4 משפחות ישראליות מבוססות, שבחרו להתגורר במקום כדי לעסוק בהתנדבות בעבודת הקליטה, וביקרנו בגן אקולוגי המלמד על שיטות חדשניות בחקלאות כשלכל משפחה חלקה משלה:

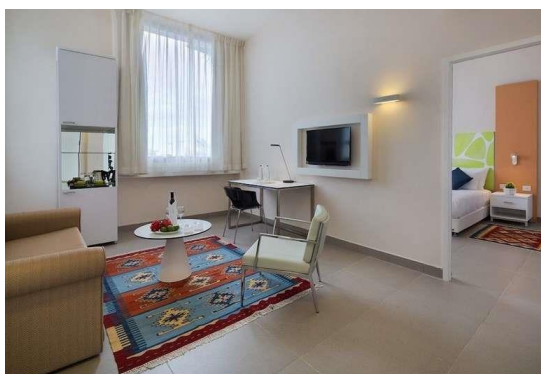
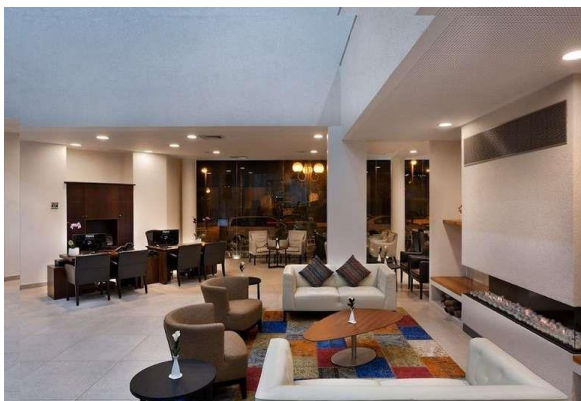
מהרנו ויצאנו משם לפגישה עם מנהלת ביה"ס "הרב קוק" במושב "תלמים" מירב סעדון שחיכתה לבואנו כדי להפגיש אותנו עם פאנל תלמידים קולטים ונקלטים בביה"ס היסודי אותו היא מנהלת מזה 5 שנים. מירב סיירה אתנו בשטח ביה"ס וסיפרה על התהליך לקידום התלמידים שהיא עברה ועוברת כדי לקיים את הערכים ותפישת העולם שלה. באולם שבו נפגשנו עם התלמידים חיכתה לנו רכזת קליטת תלמידים עולים המורה שלהם יעל סיבאו, שהיא אתיופית מגיל צעיר מאד בארץ ואפילו לא מדברת אמהרי. כמו כן, שוחחנו גם בהמשך המפגש עם המורה היועצת בביה"ס.

השיחה עם התלמידים הייתה מעניינת וכן הייתה ההתרשמות ממנהלת ביה"ס והמורות. התרשמנו מרוחן האיתנה, מלאת האופטימיות והכוונות הטובות, על אף הקשיים הבירוקרטיים ומגבלות המאבק בין רשויות ותקציבים. מעשיהם מעוררים השראה ותחושת גאווה על דור מחנכים ותלמידים מופלא.

חזרנו ל"מרכז הקליטה איבים" כדי לפגוש את דוד חסין, מנהל המגזר הבדואי בעמותת "אחראי" וראש המכינה הקדם צבאית אקדמית "אחראי". זו השנה השלישית שמקיימים את המכינה ולכן קשה עדיין למדוד תוצאות. המפגש היה מרתק וממצה. דוד ענה לשאלות בכנות רבה ובמקצועיות אף כי היה מוגבל בזמן. הוא הצליח לפנות את הזמן עבורנו על אף שמיהר להגיע לטקס פתיחה של מכינה נוספת.

לאחר המפגש עם דוד יצאנו מהמרכז, נסענו למלון "אירוס המדבר" בירוחם והופתענו ממלון יפהפה ומקבל פנים:

לאחר שקבלנו את החדרים, פרקנו את חפצנו והתרעננו קצרות, נפגשנו באולם הקבלה עם ד"ר רננה אילן – זוגתו של שלמה - עובדת המשרד להגנת הסביבה ובעלת תואר שלישי בלימודי א"י בתחום תולדות הישוב היהודי באזורי הפריפריה בין התקופה ההלניסטית והביזנטית. רננה היא גם מורת דרך שמאד רצתה להדריך אותנו בשטח אלא, שהחשכה ירדה וגם הקור היה עז. על כן, קיבלנו הרצאה מרתקת ומעניינת ביותר על תולדותיה של ירוחם בתמציות, באופן בהיר וממצה בלובי המוסק של המלון ולאחר מכן בחצר ובמסדרון המלון.

התוודענו לצירת הבינלאומית, תושבת ירוחם אנה אנדרש מרכוס שנפטרה בשנת 2005 וצוירה הייחודיים מצויים במקומות רבים בירוחם:

בהמשך יצאנו לסיור רגלי סמוך למלון, ביקרנו בספריה העירונית שהייתה מוארת עד מאד ומלאה באנשים וילדים. גולת הכותרת הייתה ביקור באולם הארכיון של ירוחם בספריה ורננה סיפרה על פרויקט "העיר הנגלית לעין", תיעוד תושביה של ירוחם לדורותיה והמשך העשייה בתחום במסגרת עמותת "עתי"ד" – עמיתי תיעוד ירוחם לדורותיה".

לאחר מכן, יצאנו מהספרייה המרשימה והלכנו לאכול ארוחת ערב חלבית במסעדת המתנ"ס – אחת המסעדות הבודדות בירוחם שאינה מסעדה רגילה אלא מיזם חברתי מעניין וחיובי ביותר. קיבלנו מנות מצוינות ומשביעות מהבשלנית המקומית וצעירי המקום, ואף שהתרעמנו על משך הזמן הארוך שנאצלנו לחכות, הודינו לצוות החביב על המזון הטרי והמעולה. למעוניינים שמגיעים לירוחם – מאד מומלץ:

<http://www.2eat.co.il/cafe-ham/menu.aspx?pid=3198>

בסיום הארוחה הלכנו מרחק קצר ביותר לביתו של משה לנזמן – מייסד השרות הפסיכולוגי חינוכי במגזר הבדואי. השיחה אתנו הייתה מרתקת על אף השעה המאוחרת והעייפות הרבה. שאלנו שאלות רבות ונענינו בתשובות מעניינות ומחכימות על הבדואים ועל המאמצים לתת להם שירותים. זוגתו של משה, לאה שקדיאל, היא אשת חינוך ופעילה חברתית רבת מעשים בשם עצמה, לא הייתה בבית. נפרדנו בתודה ממשה, שאינו "עול ימים" בלשון המעטה, אך פעיל ועושה למען הקהילה בישראל ובקוסובו ללא לאות ובכוח מניע פנימי מעורר השתאות!

פרשנו למלוננו ונפרדנו ללינת הלילה בקור העז ובעייפות כבדה אך מלאת סיפוק מיום מיוחד במינו.

למחרת, בשעה מוקדמת של הבוקר, מרביתנו הגיעו לחדר האוכל הנאה והמצוין של המלון:

חיכה לנו צוות צעיר ומעיר פנים של תושבי ירוחם הצעירים. האוכל היה טרי ביותר, טעים ומגוון ועשיר ביותר. למדנו עוד מרננה שהמלון הוא מיזם חברתי, כאשר מרבית רווחיו מועברים לטובת חינוך ורווחה בעיר. המלון, נחנך בדצמבר 2014, בהשקעה של למעלה מ-24 מיליון ש"ח על השטח, שבעבר שירת את משרדי חברת רותם אמפרט נגב (חברת הפוספטים), אשר תרמה את הקרקע לקרן ירוחם לטובת הקמת המלון. 65% מהבעלות על המלון נמצאת בידי קרן ירוחם, קרן עצמאית, שהכנסותיה מוקדשות למערכת החינוך בעיר, ו-35% בבעלות המשקיעים סם וג'ימי פינטו.

לאחר ארוחת הבוקר, בקור עז, רוחות חזקות ובגשם שוטף בלתי פוסק יצאנו שלוש מכוניות לכיוון המכתש הגדול. קיווינו למעט הפוגה בגשמים אבל לא העזנו לצאת מהמכונית ועמדנו על הדרך, על מצוק מעל המכתש שהיה בערפל וקיבלנו הסברים משלמה שעמד בגשם בין שתי המכוניות שלנו ונתן הסברים על המקום המדהים.

עזבנו את הדרך המתפתלת למכתש וחזרנו לירוחם בגשם שלא פסק וכך ראינו את העיר מתוך המכונית:

נסענו לצידה השני של ירוחם בכניסה לפארק ירוחם ועמדנו ליד הנחל שנשפך לאגם ירוחם. שלמה קיווה שנראה שיטפון אך הזרם של הנחל היה עדיין חלש ולא יכולנו להמתין עד שיהפוך לשיטפון. ראינו את הגשרון שבנו לאחרונה מעליו כדי שאפשר יהיה לטייל בפארק גם בזמן שיטפון והעזנו לצאת מהמכונית כדי לטייל עליו:

חזרנו למרכז העיר לפגישה עם פעיל חברתי נוסף בירוחם – דביר ורשבסקי, רכז פעילות במגזר הבדואי במרכז המדעים ירוחם.

המפגש התקיים בבית הכנסת של ירוחם כיוון שהמפתח למקום שבו עמדנו להיפגש לא נמצא. הרווחנו לפיכך ביקור במקום נוסף מעניין ומרגש בירוחם: בית הכנסת. תחילה מחוצה לו שם מתנוססת עבודתה של אנה מרכוס "אפיקים בנגב", וקבלנו הסברים על החצר המיוחדת שתוכננה ע"י האדריכל נוף גלעד במו ידיו.

נכנסנו לבית הכנסת המרשים עם החלונות המצוירים היפים, ארון הקודש, העבודות האמנותיות והסיפורים שמאחוריהם:

שבנו ונתכנסנו בחדר השני שהוא למעשה אולפנת נשים שהוקמה ע"י נשות ירוחם עם ארון קודש, פרוכת וכיתובי אמנות יפהפיים.

שמענו את דבריו של דביר ורשבסקי – איש צעיר רב פעלים ובעל יכולות. הוא פתח את דבריו בהסברים על הבדואים והמשיך על עבודתו אתם. אלה הם תמצית דבריו:

בדואים הם אלה שמחזיקים באורח חיים נוודי (שמי בד"כ). היו מאז ומתמיד שבטים בדואים גם נוצרים, יהודים ולא דווקא ערבים. זוהי קבוצה אתנית שמקיימת פולחנים טרום אסלאמיים וקדמוניים. בדואים היו נוודים עד לפני 200 שנה ובתקופה העותומאנית עוברים לאורח חיים סמי-נוודיים ועדין גרים במאהלים.

הטורקים עשו ניסיון למפות את הנגב ולכן יש לבדואים קושאנים שגרמו לכל בעיות ההסדרה של הבדואים כיום. המנדט הבריטי מנסה לעשות סדר אזרחי והם הקימו ב-1922 וועדת ראשי המטות של שבטים בנגב כדי לסיים את הסכסוכים. הם ניגשו לנושא ברגישות רבה כדי לתת לחוק לבדואי לעשות את שלו אך לסייע לפתור סכסוכים. בערב קום המדינה היו כ-70,000 בדואים ואחרי קום המדינה נשארו לאורך השנים כ-10,000 בדואים שרוכזו לגוש סיאג' שהגבולות שלו צומת שוקת- בית קמה – באר שבע.

השבט שחזר והתרכז סביב ירוחם הוא שלט אלעזמה. רובם בירדן ובסיני ובישראל פרושים מבאר שבע עד גבול מצרים. ליד ירוחם יש כמו 1,500 חברי השבט ומעט גם מבני שבטים אחרים.

הבדואים גרים במבנים (פח וגבס) ולצידם אוהל שהוא הסלון. דביר מלמד בבי"ס אזורי בדואי שרוב תלמידיו מאלעזמה אבל גם משבטים אחרים.

שלמה ציין את שמו של ראש מנהל התכנון ברשות להסדרת הבדואים גלעד אטקס שהיה יכול להסביר ולספר רבות על הנעשה בתחום. הוא לא יכול להתפנות במהלך השבוע אך בהיותו שכן של שלמה, יכול ומוכן להיפגש בשבת וכך הוא עושה עם המשתלמים.

מבחינה חינוכית יש פער גדול מאד בין ערים בדואיות ופזורה בדואית. לפני למעלה מ-15 שנה ירוחם עלתה על המפה בתחום החינוך הטכנולוגי כשהוקם מרכז מדעים והפך למרכז אזורי הממומן ע"י פילנטרופיים.

ירוחם הייתה בשלב סוציו-אקונומי נמוך שמנע הזדמנויות ואפשרויות לילדים ונוער. מרכז כזה היה יכול לייצר שאיפה לחלץ את הצעירים מהמקום הצר בשוק העבודה. שליש מהילדים היום בירוחם נחשפים למרכז המדעים ומתחרים בתחרויות בארץ ובעולם ברובוטיקה.

לפני חמש שנים הוקם מערך טכנולוגי בישוב הבדואי רחמה בתוך גן ילדים שהיה המוסד הקהילתי הראשון שמוקם שם.

דביר, שידע מעט ערבית, התחיל להדריך ילדים בדואים תחילה ע"י התקשרות עם מסיע שיביא את הילדים לגן בכל הגילאים. לאחר מכן, הובאה קבוצת ילדים בגילים מתאימים יותר לעבוד אתם. הילדים הגיעו בימי שישי ועבדו תחילה על בנייה בלגו.

דביר, שלמד את הערבית של הבדואים תוך כדי עבודתו אתם, עבד אתם תחילה כשנה לבדו ואחרי שהפעילות הופסקה בגלל נזק שנגרם לגן הילדים, הוסכם שהפעילות תתחדש ודביר גייס חברים צעירים מהמרכז הטכנולוגי שהתנדבו לעבוד עם ילדי הבדואים. לדברי דביר אחרי חמש שנים רואים את ההשפעה שיש לפעילות זו על הילדים.

יעדי הפעילות: להקנות לתלמידים מיומנויות ושיוכלו להישאר בקהילה וגם להגיע למקומות שמאפשרים מקצוע ותעסוקה הולמים. שיתופי פעולה במגזר הבדואי כמו "מרקם אזורי" שהוא התארגנות מקומית של התנדבות ברצון לשיתוף פעולה עם הבדואים.

דביר עובד כרכז הפעילות במרכז הרובוטי במרכז המדעים שהוא גוף עצמאי בתקציבים פילנטרופיים. מאמין שאוריינות, אסלאם וטכנולוגיה הם שילוש שאתו עובדים בצורה הטובה ביותר במגזר הבדואי.

נשאלו שאלות רבות ודביר ענה על כולן ברגישות ובתבונה רבה תוך היכרות טובה עם התרבות והמנהגים הבדואיים וסיפר על קשריו עם משפחות הילדים ותגובתם של הורי תלמידיו על פעילותו ומעשיו.

נפרדנו מדביר הצנוע והמרשים ונסענו לבניין עמותת עתיד במדבר להיפגש עם דבי גולן, מנכ"לית עמותת "עתיד במדבר":

ישבו בחדר מחומם צדדי בעוד שבמרכז עצמו נערכו למסיבה והתקינו לקראתה. קבלנו כיבוד חם ודבי רצתה לשמוע עלינו ואז סיפרה על עצמה ועל הפעילויות הרבות שלה. דבי הגיעה לירוחם מארה"ב לאחר שלמדה בהר הצופים בצעירותה והחליטה שמקומה בארץ.

דבי סיפרה על עמותת עתיד: העמותה לתיעוד ירוחם לדורותיה – תיעוד של אנשים שעלו מכל הארצות כמו מרוקאים, רומנים, הודים ואמריקאים. משנת 1993 עד שנת 200 שימש לחקר אקדמאי וכן התקיימה התערבות מעשית בשטח שהתבססה על מה שעלה במחקר. דבי שותפה בקבוצת מרקם אזורי שהוא ארגון דתי-חילוני שלאחר שנה החל לפעול כקבוצת פעולה עם הבדואים כאשר יש הסכמה רוחבית בירוחם וברחמה לפעול ביחד. בתחילה לא הייתה הסעה לבתיה"ס ולגנים. הלימודים היו מופרדים בין היהודים והבדואים אם כי היו קשרים חברתיים טובים בין התושבים המרוקאים הראשונים של ירוחם והבדואים.

כיום 300 ילדים בגיל יסודי ויש פעילות רבה במסגרת עתיד במדבר שהיא התשתית של הפעילות עם הבדואים במשותף. רוב היוזמות הם מהבדואים עצמם ויש פעילויות רבות רק לבדואים ופעילויות משותפות. לדוגמא: יש חווה שמשותפת לשתי האוכלוסיות (ביקרנו במקום וקבלנו הסברים), יש יום בטבע ורשת "שכנות טובה" לעודד פעילים חברתיים. השפעת הפעילים החברתיים היא מלמטה על מקבלי ההחלטות וקובעי המדיניות למעלה. "תיירות מבוססת קהילה למשל, מממנת את הפרויקט. תיירים מגיעים כדי לשמוע היסטוריה של המקום והוקמה "מועצה לשימור אתרים" - רעיון לשתף בסיפורים, הקמת אוהלים בחוף כפי שהיה במעברה. הפעילות כל כך רחבה שלא הצלחנו להקיף את כולה....

בסיום שיחה קצרה יחסית, עם דבי, יצאנו לבקר בכפר רחמה אבל לא יכולנו להתארח אצל הפעיל המרכזי בישוב בגלל הצפת השטח ליד ביתו ואוהלו. עשינו סיבוב במכוניות, כאשר דבי מדריכה אותנו ללא הפסק דרך הטלפון בדיבורית ברכבים. נסענו בדרך הסלולה הצרה היחידה בכפר וקיבלנו הסברים על מיזמים של נשות הבדואים ועל הניסיונות לקדם את מצבם של הבדואים מבחינה הסביבה ובעיות תברואה וניקיון.

הסיור הסתיים בהתכנסות בלובי של המלון לסיכום היומיים ולשמוע מילידת המקום, פקידת קבלה במלון, על החיים בירוחם מנקודת מבטה כילידת המקום. על תחושת ה"ביחד", המחויבות ההדדית בגלל הריחוק והבידוד של המקום ואופיו המיוחד.

הודינו מאד בראש ובראשונה לשלמה, שבזכותו נפגשנו עם אנשים מיוחדים, מאד עסוקים ומאד טרודים, להיפגש אתנו, להקדיש לנו מזמנם ולהסביר את מעשיהם. התרשמנו מאד מתחושת "גאוות יחידה" של התושבים ומהחזון והאמונה שדוחפים אותם למעשים ולחיים מלאי משמעות ועניין.

שמחים שהגענו ומימשנו את ההזמנה של שלמה על אף מזג האוויר הסגרירי שבעצם, הישרה אווירה מיוחדת ומעניינת (היינו לבושים היטב כפי ששלמה ביקש מראש) ומבטיחים לחזור לראות את המקום באביב ובשמש....

השתתפו בסיוור:

נילי דרור, מרים בר-גיורא, ג'ולייט דביקה, הלן אחותה של ג'ולייט, יהודית שלסקי, ורדה גיל, עדנה בר-און ואלי עתיר.

כתבה: עדנה בר-און
26.1.2020